

Joanna KUĆ

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

MIKROTOPONIMY Z OKOLIC ŁUKOWA W XIX-WIECZNYCH AKTACH NOTARIALNYCH

Regionalne zasoby mikrotoponimiczne poświadczane w źródłach historycznych zostały dotychczas zbadane i zinterpretowane w ułamkowej zaledwie części. Obszerne monografie odnoszą się jedynie do historycznej mikrotoponimii Mazowsza¹ i Śląska Cieszyńskiego². W kontekście dawnej mikrotoponimii Mazowsza warto przywołać wycinkowy materiał z terenów sąsiadujących z jego obszarem – ziem o skomplikowanych dziejach stosunków etnicznych, tj. Warmii (A. Pospiszyłowa 1985) i Lubelszczyzny (M. Łesiów 1972). Szczegółowych badań wciąż oczekują historyczne nazwy terenowe Podlasia, które jako teren badawczy sytuuje się w środku wymienionych wyżej systemów mikrotoponimicznych.

Podlasie to region niezwykle interesujący dla rozważań językowych, charakteryzujący się stabilnym, wielowiekowym zasiedleniem, mającym cechy pogranicza. Jego położenie ewokuje liczne związki z podłożem gwarowym, mazowiecko-małopolskim, a przebiegające w bliskim sąsiedztwie zróżnicowane pogranicze etniczne³ zapowiada atrakcyjność ba-

¹ A. Wolff, E. Rzetelska-Feleszko, *Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI wieku*, Warszawa 1982.

² R. Mrózek, *System mikrotoponimiczny Śląska Cieszyńskiego XVIII wieku*, Katowice 1990.

³ Zbiegały się tu dawne granice dzielnicowe Mazowsza i Małopolski (poł. XII w.), poza tym ścierały się ze sobą różne narodowości i kultury, co związane jest ze złożonym przebiegiem osadnictwa w tym rejonie (Biernacka 1966), bo obok ludności pochodzenia polskiego występowała tu ludność ukraińska, białoruska, litewska, żydowska, niemiecka i tatarska. Drobną zagrodową szlachta, która w XIX wieku stanowiła 93% ogółu zamieszkałej tu szlachty, to główni mieszkańcy tej ziemi. Szlachta z południowych ziem mazowieckich, zwłaszcza liwskiej, warszawskiej i czerskiej, osiedlała się na pogranicznych obszarach woj. lubelskiego i sandomierskiego na przełomie XIV i XV wieku.

dawczą związaną ze złożonymi czynnikami zewnątrzjęzykowymi: społeczno-politycznymi, geograficznymi, kulturowymi, etnicznymi i wyznaniowymi (Nowowiejski 1992: 103–108; Czyżewski, Gala 1993: 113–136; Abramowicz, Dacewicz 1999), które w różny sposób i w różnym czasie wpływały na kształtowanie się języka Podlasian⁴. W południowej części tego regionu sytuuje się Wyżyna Łukowska, lesista i podmokła równina, której obszar był kiedyś rozległą puszcza pełną bagien tworzących się z powodu małego spadku dla zbierających się tu wód⁵. Centralny punkt tej wyżyny to Jata⁶, znajdująca się na północny zachód od Łukowa⁷, naturalnego centrum tej Ziemi⁸. Miano zawdzięcza gród położeniu topograficznemu, zwłaszcza otaczającym go wokół bagnetom i łąkom. Rolnictwo, główne zajęcie okolicznej ludności, ma tu niezbyt przyjazne warunki ze względu na piaski, błota, obfitość wód stojących i zaskórnych, ale i ostrzejszy na samej Wyżynie Łukowskiej klimat⁹. Ta część Podlasia jest szczególnie interesująca jako obszar językowego utrwalenia i przetrwania nazw w regionie, w którym obserwować można ścisły związek tworzywa językowego z właściwościami geofizjograficznymi¹⁰.

⁴ Zdaniem K. Nitscha (1960), Łuków i okoliczne wsie znajdują się w południowej części Podlasia tzw. Łukowsko-Międzyrzeckiego. W. Cyran (1960: 213–228), uwzględniając zróżnicowanie fonetyczne i morfologiczne oraz częściowo zróżnicowanie leksykalne, sytuuje teren łukowski w części krańcowo-wschodniej Podlasia, w której znajdują się wsie o dawnym językowym podłożu ukraińskim. W pracach A. Kowalskiej, na podstawie danych leksykalno-słowotwórczych, wyróżnia się odrębnie ziemię łukowską (Kowalska 1979, 1980, 1991, 1993). Autorka wskazuje na liczne związki tego terenu z Mazowszem, Podlasiem i Małopolską (1993: 67–69). Por. nt. Gardzińska (1999: 148).

⁵ Trzy wielkie rzeki: Wisła, Wieprz i Bug zabierają wody tego obszaru.

⁶ Jata to zarówno nazwa lasu, jak i otaczających go bagien.

⁷ Nazwa miasta, obok Lublina, Kocka i Kraśnika, jednego z najstarszych na Lubelszczyźnie, związana jest z topografią terenu – niskiego i bagnistego, por. *łuk* = 'łęg', tj. obszar nizinny i bardzo podmokły (Rospond 1984: 209–210).

⁸ To właśnie ziemią łukowską przesuwawała się kolonizacja drobnej szlachty na Ruś Czerwoną, a „pas wschodni ziemi łukowskiej usiany był mnóstwem gniazd drobnoszlacheckich” (por. Smoleński 1908: 128). Ziemia łukowska bardziej przypominała swoją strukturą pobliskie Mazowsze.

⁹ Na podstawie *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i Litwy i innych krajów słowiańskich*, red. B. Chlebowski, F. Sulimierski, W. Walewski, Warszawa 1895, t. 14, s. 823.

¹⁰ Także stosunkami społeczno-gospodarczymi i osadniczymi. Na te kwestie zwraca uwagę m.in. M. Łeśiów (1972: 34), badający nazwy terenowe Lubelszczyzny. Jego zdaniem, na terenie północno-zachodniej Lubelszczyzny, do której zalicza powiat Łuków, zaznacza się wpływ gwar mazowieckich, przeciwstawiający się z jednej strony elementom kresowo-ukraińskim, z drugiej małopolskim.

Przedmiotem artykułu będzie analiza motywacyjno-znaczeniowa i związana z nią sfera strukturalna nazw terenowych pochodzących z XIX-wiecznych aktów notarialnych z okolic Łukowa¹¹. Ekscerpca źródłowa dokumentów (za lata 1810–1812) z kancelarii pisarza aktowego powiatu łukowskiego Stanisława Lipnickiego¹² ujawniła bogaty zbiór mikrotoponimów znajdujących się w umowach kupna-sprzedaży, darowiznach, umowach dzierżawnych, inwentarzach, testamentach i pokwitowaniach odbioru części posagowych¹³. Znajdują się w nich dokładne opisy sprzedawanych gruntów i ich obszaru, działów pól, łąk, lasów, dróg przebiegających przez pola oraz granic majątków szlacheckich, także tych „puszczanych w dzierżawę”. Łącznie jest to 117 jednostek mikrotoponimicznych, tzw. łądowych, zróżnicowanych semantycznie i strukturalnie, z wyłączeniem nazw wodnych, które nie są w materiale licznie reprezentowane.

Zacznijmy od ustalenia zakresu pojęcia nazwa terenowa. Jak wiadomo, za takie zwykło się uważać wszystkie nazwy poza miejscowymi, jednak jest to ujęcie zbyt szerokie, nie oddające specyfiki tych skomplikowanych z wielu względów jednostek, chociażby koncentracji procesów nazwotwórczych wokół motywacji topograficznej. Uściślając nieco tę definicję, warto odwołać się do płaszczyzny językowej, do sposobu kreacji (toponimizacji) oraz funkcjonowania mikrotoponimów we wspólnotach komunikatywnych¹⁴. Zgodnie z definicją W. Lubasia, „nazwą terenową określa się nie wyraz (grupę wyrazów), który stracił swoje pierwotne znaczenie, czyli zdolność wyznaczania istotnych cech przedmiotów, lecz wyraz (grupę wyrazów), który w pewnym kręgu społecznym upowszechnił się na tyle, że ma zdolność określania terenu, niekoniecznie tracąc przy tym swoje pierwotne znaczenie” (Lubaś 1963: 200). Istotny jest też

¹¹ Prezentowane akty notarialne z początku XIX wieku, znajdujące się w Państwowym Archiwum w Siedlcach, wytyczają obszar badawczy między Trzebieszowem, Międzyrzeczem Podlaskim, Radzyniem Podlaskim, Łukowem i Siedlcami. Mikrotoponimy pochodzą z: Łukowa, Wysokinów Jakuszy, Leszczanki, Krasusów, Mościsk, Turzych Rogów, Krasusów Gołowierzchów, Karwowa, Rozwadowa i Paskud.

¹² Kolejne akty notarialne opatrzone inicjałem nazwiska notariusza i ponumerowano, por.: L-1, L-2, L-3 itd.

¹³ Mikrotoponimy wyekscerpowano z dokumentów o numerach: L-27, L-37, L-44, L-45, L-47, L-53, L-59, L-60, L-61, L-79, L-82, L-90, L-97, L-105, L-114, L-115, L-118, L-121, L-125, L-135, L-146.

¹⁴ Zmiana funkcji (od wyznaczania konkretnego miejsca niezamieszkanego do identyfikacji miejsca zamieszkanego) wprowadza mikrotoponimy do klasy nazw o znacznie szerszym i oficjalnym obiegu społeczno-komunikacyjnym.

fakt, że system nazw terenowych charakteryzuje się nieoficjalnym obiegiem, ograniczonym najczęściej do lokalnych wspólnot językowych, co podkreśla wielu badaczy¹⁵, i dobrze służy tym grupom jako wyznacznik naturalnego ukształtowania terenu.

Kolejny istotny aspekt to proces toponimizacji owych struktur, który często ma związek ze spontanicznym aktem nominacyjnym, niemożliwym do uchwycenia w historycznych przekazach źródłowych. Problemy w opisie i interpretacji XIX-wiecznego materiału dotyczą wzajemnych uzależnień i relacji między różnymi składnikami zbioru mikrotoponimicznego ze względu na niejednoznaczną ocenę tych jednostek z perspektywy tworzywa toponimicznego. Dotyczy to między innymi mikrotoponimów o złożonej budowie słowotwórczej, które mogą być postrzegane jako struktury sufiksalne lub prefiksalne, a więc złożone oraz jako struktury bezsufiksalne, wprowadzone drogą toponimizacji z płaszczyzny apelatywnej do proprialnejszej poprzez zmianę ich funkcji znaczeniowej¹⁶. W klasie tej mieszczą się więc nazwy równe apelatywom albo od nich derywowane. Jest to zjawisko niełatwe do interpretacji w tego typu dokumentach, podobnie jak ustalenie społecznego obiegu czy zakresu użycia mikrotoponimów. Nie można też w pełni zaufać zapisowi takiej nazwy (raz wielką, raz małą literą), bowiem ortografia XIX-wiecznych rękopisów urzędowych, pomimo wysokiego stopnia normalizacji i ujednolicenia, jest jeszcze wyraźnie nieuporządkowana i odbiega od przeciętnego tempa przemian normy językowej. Sposób opisu jednostek terenowych w aktach notarialnych nie pozostawia jednak wątpliwości, że chodzi o *nomen proprium*, które pełni funkcję lokalizująco-charakteryzującą, służąc jako punkt orientacyjny przy wytyczaniu granic pól, łąk, działów spadkowych, lasów¹⁷ itp. Lokalizację obiektu, często też jego obszar, można ustalić dokładnie, gdyż zapisy sporządzano we wsiach wy-

¹⁵ Por. informacje nt. w *Encyklopedia. Polskie nazwy własne*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa-Kraków 1998, s. 231–259.

¹⁶ Zastosowanie pewnych rozstrzygnięć badawczych wymaga postawienia pytania o chronologię powstania danej nazwy i wyrazu pospolitego ją fundującego, co – jak wiadomo – w przypadku nazw terenowych, w dodatku historycznych, nie zawsze jest możliwe do ustalenia.

¹⁷ O tym, że mamy do czynienia z określeniem mającym charakter mikrotoponimu, rozstrzyga zapis zawierający nazwę z uzupełniającym wyjaśnieniem, por.: „w tymże Polu Działy Głuchowizna zwane...” L-27 lub „Ciągłość od Drogi Zagumienney do przeciętki Uroczyzka zwany z Łąką ...” L-27; „Dział ieden w miezycu Krzowa zwanym, Sążni Trzy Szerokości ...” L-47.

szczególnionych w formule wstępnej aktu¹⁸. Dodatkowo rejent wyliczał dokładnie miejsca wspomniane w akcie, por. *Zeznawiający Części zwoie dziedziczne całkowite od różnych osob przez Siebie nabywane i teraz w wolney Poszeszyi u Ziebie Zeznawiającego będące na Wzi Leszczance Parafij i Powiecie iak wyżey leżące, z Działów, Siedlisk, Ogrodow, Budowli, Łąk, Grodzi i Lazow zkładające zię...* (L-135). Poniżej zamieszczano szczegółowe opisy aktywów. Jedno z pól nazwane od nazwiska właściciela Izdebskiego *Izdebizną*, opisano w inwentarzu przy akcie 27, por: *Pole Drugie pod Mikłuzy Krazuzy Jzdebizna zwane. Sązni Jeden i poł Stay troie z łąką od Drogi Zapotocza do Zytow Czamory między Tomaszem Jzdebzkim i Pawłem Krazuzkim* (L-27).

Kolejna trudność związana z historyczną mikrotoponią wynika z wyboru właściwej klasyfikacji. Wielu onomastów przyjmuje w swoich pracach za nadrzędny podział formalny, rozumiany jednak w różny sposób¹⁹. Idąc za wskazówkami A. Pospiszyłowej, która posłużyła się klasyfikacją opartą na kryterium genetyczno-językowym (Pospiszyłowa 1985), wyekscerpowany materiał XIX-wieczny przedstawię w kilku różnych liczebnie grupach, z uwzględnieniem dwóch płaszczyzn kreacji mikrotoponimów, tj. onimicznej i apelatywnej, przy wykorzystaniu kryterium gramatyczno-strukturalnego. Warto dodać, że w nazwach prostych mieszczą się nazwy równe apelatywom i od nich derywowane różno-

¹⁸ Chodzi o początkowy zapis w postaci indykcji oraz wskazanie miejsca spisania aktu, z podaniem nie tylko nazwy miejscowości, ale budynku i numeru mieszkania, por.: *Działo się w Krasusach Zaolszynie w Domu pod Numerem Szostym stojącym Dnia Szesnastego Marca Tyżąc Osmzet Jedynastego Roku...* L-27. Czasem jednak dopiero z aktu dowiadujemy się, że nazwa terenowa odnosi się do miejsca znajdującego się w miejscowości innej niż miejsce spisania aktu notarialnego.

¹⁹ K. Dejna proponuje wyróżnić dwie nadrzędne klasy mikrotoponimów: 1. Rzeczownikowe nazwy terenowe, 2. Nie rzeczownikowione nazwy terenowe, zaś w ich obrębie – dalsze podziały (Dejna 1956); z kolei M. Kucała, sprowadza klasyfikację nazw terenowych do trzech głównych grup: 1. Nazw rzeczownikowych, 2. Nazw – zestawień, 3. Nazw okolicznikowych; w dalszej kolejności stosuje podział znaczeniowy i szczegółowy podział słowotwórczy (Kucała 1959); klasyfikacja S. Rosponda (1957) ma szerszy zasięg, odnosi się do wszelkich nazw geograficznych, wśród których autor wydziela 3 grupy: 1. Nazwy prymarne, 2. Nazwy sekundarne, 3. Nazwy złożone. Próbę klasyfikacji nazw terenowych podjęli też inni badacze, np. M. Kornaszewski (1983), który zaproponował kryterium etymologiczne i W. Lubaś (1963), który wyróżnił 3 klasy nazw: 1. Nazwy równe pod względem słowotwórczym i znaczeniowym wyrazom pospolitym, terminom topograficznym i nazwom etnicznym, 2. Nazwy różniące się pod względem słowotwórczym i znaczeniowym od wyrazów pospolitych, terminów topograficznych i nazw etnicznych posiadaniem charakterystycznych formantów i 3. Nazwy złożone. Por. też *Encyklopedia – polskie nazwy własne*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków 1998.

rodnymi sufiksami, zgodnie z przyjętym założeniem, że zostały jako gotowe jednostki przeniesione do płaszczyzny toponimicznej. Pierwotnie były to apelatywa, które następnie zostały przekształcone w nazwy poprzez zmianę funkcji z orzekającej na propriálną. Sugeruję się w takim wyborze odpowiednimi hasłami w postaci wyrazów pospolitych odnotowanych w słownikach języka polskiego, m.in. w *Słowniku gwar polskich* (dalej SGP) i *Słowniku Lindego* (dalej L). Opisując daną nazwę, każdorazowo podaję nr aktu, z którego ją wyeksцерpowano, następnie zamieszczam fragment lub fragmenty zapisów źródłowych zawierających prezentowany toponim, jego lokalizację, tj. nazwę wsi, z której pochodzi oraz do jakiego obiektu się odnosi. Utrwalone w nazwach właściwości leksykalno-morfologiczne języka polskiego i poszczególnych dialektów sygnalizują poprzez odwołanie się do etymologii i motywacji toponimu (wg kryterium genetyczno-semantycznego) – przytaczam je w dalszej kolejności, po informacjach zawartych w hasle.

XIX-wieczne mikrotoponimy z okolic Łukowa przedstawiają się następująco:

I. NAZWY ODAPELATYWNE

A. PROSTE

1. RZECZOWNIKOWE

Biel L-27: od Drogi Plewskiej do Bieli; L-27: Sązien Jeden i poł Stay troie od bieli do Kierzk; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. biel 'nieużytek, wygon, pastwisko, podmokła łąka, mokradło' SG PAN II; n. topograf.

Dwornice L-27: Dwornice Sązien Jeden i poł Stay Ośm; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. dwornica a. dornica=izba (może raczej chata) SGP I, 403; n. kultur.

Graniczka L-27: poł Sąznia Staie Jedną w Dwornicach, od Graniczki do Graniczki między Sukceszorami Wielmoznego Chromińskiego i Urodzonego Jozefa Krasuzkiego na srodku pola pole zony; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. graniczka 'miedza' SGP II, 120; n. topograf.

Ogrodzizka L-135: Dział Dziewiąty Ogrodzizka. Sązni Dziezięć od Rzeki Krzney do Zgłow Przymiarkowych między Miedzami Witkowzkiego i Woyciecha Terpiłowzkiego; Leszczanka; n. pola; por. ogrodzisko 'szpetny ogród, niekształtny, nieforemny' L III, 522; n. topograf.

Przecienka/przecientka L-27: Sązien Jeden Stay dziewięć od przecientki do granic Plewskich; L-27: od przecienki sredniey do koncu czyli drugiey przecienki; Krasusy Zaolszynie; L-114: Ciągłość od przeciętki Antoniego Sieczka do drugiey przeciętki Woyciecha Rucinzkiego, od Wschodu do Miedzy Macieia Krupinzkiego Miedzy, a od Zachodu Małgorzaty z Makowzkich Zasłowzkiej Siostry teraz zeznawaiącey leżący; Łuków; n. pola; por. przecinać, przeciąć L IV, 508; por. przecinka, przeciętka, przecinek, przecina, wrzecion 'prosta droga powstała w lesie na skutek wycięcia drzew' Lesiów (1972: 23); n. topograf.

Ugór L-79: między Miedzami temyż co i Pierwszy Dział leżący w Ugorze; Krasuse Gołowierzchy; n. pola; por. ugor 'rola po zebraniu zboża odłogiem zostawiona' L VI, 109; n. topograf.

Uroczynko L-44: Ciągłość od Drogi Zagumienney do przeciętki Uroczynku zwaney; Wysokiny Jakusze; n. pola; uroczynko 'miejsce w polu, składające się z gruntu i łąk, dawniej zarosłe lasem' SGP VI, 37; n. topograf.

Uwrać/Uwroć L-27: na wsi Mikłusach Sązni trzy Stay Czworo od Drogi Kamienczaney do Uwroci; Krasusy Zaolszynie; L-37: leżące w Włoce Brudzinzkiej, od Drogi Wzianey poczynaiace zię do Uwrać Pola ucinające zię; Krasuse Gołowierzchy; n. pola; por. uwroć 'zagon poprzeczny' SGP VI, 55; uwroć 'obrót pługiem na końcu bruzdy do drugiej' L VI, 196; n. topograf.

Zgłowy L-37: od mieyzca zwanego Zgłowy poczynające zię; Krasuse; L-55: od Rzeki Krzney do Zgłow polnych; Krasuse; n. łąki; por. rzecz. *głowa* w metafor. znaczeniu oznaczającym zazwyczaj podwyższenie terenu; n. topograf.

2. RZECZOWNIKOWE = WYRAŻENIOM PRZYIMKOWYM

Na Glinkach L-27: Na Glinkach Sązni Dwa i poł Stay Czworo; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. glina 'ziemia ciągła, nie tak krusząca się jak inne ziemie, w palcach zdaje się być tłusta' L II, 53; n. topograf.

Na Gnoiowkach L-27: Na Gnoiowkach Sązni dwa i poł Stay Czworo; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. gnojówka 'woda gnojna, odchody ciekłe bydłat' SGP II, 95; n. topograf.

Na Klinach L-135: Dział Czwarty na Klinach Sązni dwa od Łąk do Sciany Strzałkowzkiej; Leszczanka; n. pola; por. klin 'kawałek gruntu trójkątny' SGP II, 368; n. topograf.

Na Ogrodziskach L-27: Sązien jeden i poł Staie iedno na Ogrodziskach samego pola; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. ogrodzisko 'szpetny ogród, niekształtny, nieforemny' L III, 522; n. topograf.

Na Przeczach L-125: w tymże Polu, Dział trzeci na Przeczach, Sązni Dwa szerokość, ciągłość od Graniczki do Łąk trzymający; Łuków; n. pola; por. przecza 'prza, sprieczka, przeciwieństwo', przeczny 'sporny', poprzeczny L VI, 512–513; n. topograf.

Na przymiarkach L-27: Sązien Jeden i poł Staie iedno na przymiarkach; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. przymiarki 'kawałki pola, stanowiące dodatki do pola głównego' SGP IV 422; n. topograf.

Na Zuzelach L-27: Na Zuzelach Sązni Dwa Stay Czwooro; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. zuzel/żużel SGP VI 417; n. topograf.

Napastewniku L-27: Sązien ieden i poł Stay Dwoie; Krasusy Zaolszynie; n. pola z łąką; por. pastewnik 'małe pastwisko' SGP IV, 51; n. topograf.

Pod Brzesciany L-27: pole trzecie pod Brzesciany; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. brześciany 'brzostowy' SGP I, 127; n. topograf.

Pod Brzesciny L-27: Pod Brzesciny Sązni Jeden i poł; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. pod + brześciany 'brzostowy' SGP I, 127; n. topograf.

Pod Chrosczaki L-27: Pole Trzecie pod Chrosczaki; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. chróstniak 'lasek z zarośli' SGP I, 204; por. chróscina 'chrósty, zarośla' SGP I, 204; n. topograf.

Pod Gąsiory L-146: w Polu Pierwszym Pod Gąsiory w Mieyzcu Siedliczne zwanym; Paskudy; n. pola; por. gąsior 'samiec gęsi', gąsiory 'wzgórki i doły na drodze, wyboje' SGP II, 62; n. topograf.

Pod Krzewiem L-135: Dział Trzeci, pod Krzewiem Sązni Dwa od Rzeki Wilczney do Granic Jakuszewzkich; Leszczanka; n. pola; por. krzewie, krzewina 'gatunek wierzby krzaczastej rosnącej na bagnach' SGP II, 494; n. topograf.

Pod Lewki L-125: to iezt w Polu Pierwszym pod Lewki sązni Dwa zzero-kość ciągłość od Rzeki Krzney, do Granic Krynzkich trzymający; Łuków; n. pola; por. podlać, podlewać L IV, 222; n. topograf.

Podewsią L-27: Podewsią Sązien Jeden Stay Czwooro; Krasusy Zaolszynie; n. pola; n. topograf.

W Strudze L-135: Łąki Sązni trzy od Zgłow do Rzeki Siennicy w Studze między Miedzami Ur. Jakuba Celinzkiego i Tomasza Celinzkiego; Leszczanka; n. łąki; por. struga 'mała rzeczka' SGP V, 246; n. topograf.

Za Groblą L-135: Pole Trzecie za Groblą zwane. Dział Pierwszy Sązni Siedem; Leszczanka; n. pola; por. grobla 'rów, w którym płynie woda tylko podczas ulewnego deszczu' SGP II, 125; n. topograf.

Za Wsią/Zawsią L-27: zawsią Sązni Dwa Stay Troie od Drogi Kozcielney do Kierzk; Krasusy Zaolszynie; L-135: Pole Drugie za Wsią Dział Pierwszy Sązni Dwanażcie; Leszczanka; n. pola; por. wyr. przyim. za wsią; n. topograf.

Zagrodziami L-27: Zagrodziami Sązien ieden Stay dwoie; Krasusy Zaolszynie; n. łąki; por. gródź '1. 'łąka koszona (może raczej kosząca się)' 2. 'łąka ogrodzona płotem' 3. 'cmentarz' SGP II, 126; gródź 'niewielkie pastwisko niedaleko domu, ogrodzone' SGP II, 126; n. topograf.

Za Młynkiem L-27: z Łąką za Młynkiem między Wiktorynem Radzikowskim i Sukceszorami Wielmożnego Chromińskiego; Krasusy Zaolszynie; n. łąki; por. młyn 'młyn rzeczny albo wodociąg wietrzny do wywodzenia wód z mokrzyń' L III, 139; n. topograf.

Zaolszynami L-27: Sązni Dwa i poł Stay troie Zaolszynami od Gozcinca Łukowskiego do Granic Gołowierzkich; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. olszyna 'drzewo olszowe, olszowy gaj' L III, 548; n. topograf.

3. PRZYMIOTNIKOWE

Bagnowe L-27: w Bagnowym Sązni Jeden i poł stay pięć; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. bagno 'moczary, roślina, gnój przemokły' SGP I, 36; n. topograf.

Błotczana L-27: w Błotczaney Sązien Jeden Stay Ośm; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. błoto 'ziemia zmieszana z rzeczą jaką wilgotną' L I, 127; n. topograf.

Błotna L-105: maiąc moi Ogrod za Ulicą błotną zwaną; Turze Rogi; n. drogi polnej; por. błotny 'pełen błota, błotnisty, z błotem pomieszany' L I, 127; n. topograf.

Gliniana L-125: a w drugim polu pod Łukow w mieyzcu Gliniana zwanym Sązień ieden; Łuków; n. pola; por. glina 'ziemia ciągła, nie tak krusząca się jak inne ziemie, w palcach zdaje się być tłusta' L II, 53; n. topograf.

Gruszczane L-27: pole drugie Gruszczane; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por gruszczany ob. gruszkowy L II, 137; n. topograf.

Jarzynne L-79: tenże Dział w Polu Jarzynnym iuz pod orany; Krasuse Gołowierzchy; por. jarzynny, jarzynowy 'od ogrodowin' L II, 239; por. jary a. jarzynny wieniec=nie 'ozimy' SGP II, 235; n. topograf.

Kamienczana L-27: na wsi Mikłusach Sązni trzy Stay Czworo od Drogi Kamienczaney do Uwroci; Krasusy Zaolszynie; L-79: w drugim mieyzcu zwanym Stezczana Sązni Dwa szerokość a Ciągłość od Drogi Kamienczaney do Granic Wolczanzkich trzymający; Krasuse Gołowierzchy; n. drogi; por. kamień, kamienna L II, 297; n. topograf.

Kozcielna L-27: zawsią Sązni Dwa Stay Troie od Drogi Kozcielney do Kierzk; Krasusy Zaolszynie; n. drogi; por. kościelny 'od kościoła' L II, 454; n. topograf.

Krężna L-115: w Polu Pierwzzym za Bernardyny Sązni trzy szerokości a Ciągłość od Drogi Krężney do Granic Jęzierzkich trzymający; Łuków; n. drogi; por. *krąż 'krąg, ukrażenie'; krążny 'krążący, kołujący' L II, 486; n. topograf.

Krzowa L-27: w Krzowey Sązien Jeden i poł Stay pięc i Lazu Stay dwoie; Krasusy Zaolszynie; L-47: Dział ieden w mieyzcu Krzowa zwanym; L-53, np.: Dział w Polu drugim w mieyzcu zwanym Krzowa; Wysokiny Jakusze; n. pola; etymologia niejasna, być może chodzi o przymiotnik krzywa 'nie prosta' SGP II, 496 lub daw. kierz 'krzak'; n. topograf.

Mogilczana L-27: W Mogilczaney Sązien Jeden Stay 8; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. mogiła 'mogiła samorodna=pagórek' L III, 151; n. topograf.

Przczowa L-90: a Ciągłość od Drogi wzianey do Drogi przczowey trzymający; Krasuse Gołowierzchy; n. drogi; por. przcza 'prza, sprzczka, przeciwieństwo', przczny 'sporny' L VI, 512–513, por. poprzeczny; n. kultur.

Rozłankowe L-27: W Rozłankowych Sązni Dwa Stay pięć; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. rozłączny 'oddzielny, co łatwo może być rozsądzono' L V, 106, być może rozłączny łan?; n. niejasna

Siedliczne L-146: w Polu Pierwszym Pod Gąsiory w Mieyzcu Siedliczne zwanym; Paskudy; n. pola; por. *siedliszcze 'siadło, miejsce osiadania' L V, 255; n. topograf.

Siedzące L-135: Pole Pierwsze Siedzące nazwane Sązni Dziezięć szerokości a Ciągłości od Gozcinca Warszawskiego z lazem i Łąką do Granic Dębowierzkich; Leszczanka; n. pola; por. siedzieć L V, 258; n. topograf.

Stawowa L-45: od Drogi Zagumienney do Drogi Stawowej; Wysokiny Jakusze; n. drogi; por. stawowy 'stawny, od stawu rybiego' L V, 449; por. staw 'sztuczne zagłębienie terenu pokryte wodą' SGP V, 229; n. topograf.

Steczczana L-79: w drugim mieyzcu zwanym Steczczana Sązni Dwa szerokość a Ciągłość od Drogi Kamienchaney; Krasuse Gołowierzchy; n. pola; por. gw. steczka 'ścieżka, drożyna' SGP V, 231; n. topograf.

Wieyzka L-61: od Drogi Wieyzkiej do Rzęki Krzney ciągłość maiące; Turze Rogi; n. drogi; por. wiejski 'do wsi należący, sielski' L VI, 289; n. topograf.

WSiana L-27: Sązien Jeden i poł Stay Dwoie z łąko od Drogi wSianey do Granic Zawadzkich; Krasusy Zaolszynie; n. drogi; por. wsiać=zasiać SGP VI, 169; n. topograf.

Wybiegła L-97: Dział iedenpola z Łąką i Zązien zwoy dziedziczny w wolney Poszeszy u siebie Zeznawaiącego będący w mieyzcy Wybiegła zwanym; Karwów; n. pola; n. okoliczn.

Wzdłużne L-135: Dział Dzieziąty. Przymiarki sązni trzy od pola wzdłużnego do Rzeki Siennicy z Łąką; Leszczanka; n. pola; por. wzdłuże 'u drobnej szlachty działek ziemi podłużny' SGP VI, 251; n. topograf.

Zagumienna L-27: Siedlisko ... od rzeki Tłuszczka do Drogi zagumienney; Krasusy Zaolszynie; n. drogi; por. gumno 'stodoła i podwórze gospodarsze, zabudowania gospodarskie i in.' SGP II, 146; n. topograf.

Zapłotnia L-60: a Ciągłość od Drogi Zapłotniey zwaney do Rzeki Krzney trzymające; Turze Rogi; L-79: a Ciągłość od Zapłotniey Drogi do Zębrowzkiej podobnież Drogi będący trzymający; Krasuse Gołowierzchy; n. drogi; por. płot 'pleciona z chróstu grodza' L IV, 162; n. topograf.

Zielna L-135: Dział Czwarty od Drogi Zielney Sązni Trzy aż do Drogi Ztarey, a od Drogi Ztarey sązen ieden i poł do Drogi Graniczney Jakuzzewzkicy; Leszczanka; n. drogi; por. ziele 'spory snopek różnego gatunku roślin' SGP VI, 380; ziele, zioło 'ziele, roślina, bylina' L VI, 1053, n. topograf.

Ztara L-135: Dział Czwarty od Drogi Zieloney Sązni Trzy aż do Drogi Ztarey, a od Drogi Ztarey sązen ieden i poł do Drogi Graniczney Jakuzzewzkicy; Leszczanka; n. drogi; por. stary 'podeszły, sędziwy, niemłody' L V, 443; n. kultur.

B. ZŁOŻONE

1. RZECZOWNIKOWE

Kaczodólna L-53: w mieyzcu zwanym Kaczodólna Sązni trzy zzerokoźć, a Ciągłość od Granicy Wierzeyzkey do Rzeki Krzney; Wysokiny Jakusze; n. pola; por. kaczy dół; por. dolna 'dół, dołek, zagłębienie' SGP II, 344; n. topograf.

2. ZESTAWIENIA (RZECZ. + PRZYM., RZECZ. + RZECZ.)

Biała Glina L-27: Sązien ieden i poł Stay troie; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. biała glina 'ziemia ciągła, nie tak krusząca się jak inne ziemie, w palcach zdaje się być tłusta' L II, 53; n. topograf.

Długa Olszynka L-27: u Długiey Olszynki Sązni Dwa Stay czworo; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. olszyna 'drzewo olszowe, olszowy gaj' L III, 548; n. topograf.

Graniczka Bagnowa L-27: od Drogi Łącznowolskiej do Graniczki Bagnowej; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. bagno 'moczary, roślina, gnój przemokły' SGP I, 36; n. topograf.

Graniczka Przymiarkowa L-146: a Ciągłość od Graniczki Przymiarkowej, do Granic Pazkudzkich między miedzami ziedney Ur. Jozefa Szmarzewskiego, a zdrugiey Strony Sukceszorow Adama Karwowzkiego; Paskudy; n. pola; por. przymiarki kawałki pola, stanowiące dodatki do pola głównego' SGP IV 422; n. topograf.

Graniczka rozdługow L-27: od Granic Pogonowskich do Graniczki rozdługow między Pawłem Krasuskim i Mikołaiem Borkowskim; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. por. wzdłuże 'u drobnej szlachty działek ziemi podłużny' SGP VI, 251; n. topograf.

Grobla Mikłuska L-?: Ogród Sązni Trzy Staie ieden; n. pola; por. grobla 'rów, którym woda płynie tylko podczas ulewnego deszczu' SGP II, 125; n. topograf.

Kamienny Most L-115.: Niemniej w drugim Polu za Kamiennym Moztyem Sązni trzy Szerokość a Ciągłość od Goźcińca Warszawskiego do Kąta Powazkiego trzymający; Łuków; n. pola; n. topograf.

Krzaki Błotnie L-27: Lazu ozobnego oprócz Krzakow Błotnich; Krasusy Zaolszynie; n. lasu; n. topograf.

Nowe Miazto L-114: na ziebie w połowie iedney Sązni pięć lub więcey iak z wymiara okazać zię może w mieyzcu za Nowym Miaztem zwanym leżący; Łuków; n. pola; n. kultur.

Pół Bagenkowa przeciętka L-53: poczynający zię od Rzeki Krzney do Pół Bagenkowej przeciętki; Wysokiny Jakusze; n. pola; por. przecinać, przeciąć L IV, 508; n. topograf.

Zabłotnie Pole L-27: Pole pierwsze Zabłotnie; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. wyr. przyim. 'za błotem'; n. topograf.

Zabłotnie Siedliska L-27: w Zabłotnich Siedliskach Sązni Jeden i poł Staie Jedną; Krasusy Zaolszynie; n. pola; j. w.; n. topograf.

Zgłowy Grodziowe L-37: działły kończące zię u Zgłów Grodziowych; Krasuse; n. pola; por. głowa 'część ciała' L II, 9, grodza lub gródź 'ogrodzenie, płot i inne' L II; gródź 'niewielkie pastwisko niedaleko domu, ogrodzone' SGP II, 126; n. metaforyczna, topograf.

Zgłowy Przymiarkowe L-135: Dział Dziewiąty Ogrodzizka. Sązni Dziezięć od Rzeki Krzney do Zgłów Przymiarkowych między Miedzami Witkowskiego i Woyciecha Terpiłowzkiego; Leszczanka; n. pola; por. rzecz. głowa w metaforycznym znaczeniu oznaczającym zazwyczaj podwyższenie terenu; n. topograf.

II. NAZWY UTWORZONE OD NAZW WŁASNYCH

A. OD NAZW OSOBOWYCH

1. Z SUFIKSEM -SKI/-OWSKI

Danielowzka L-79: pierwszy w mieyzcu zwanym Danielowzka Sązni Dwa i łokieć ieden; Krasuse Gołowierzchy; n. pola; por. przym. dzierz. Danielowy od im. Daniel; n. dzierz.

2. Z SUFIKSEM -OWA

Dypkowa L-27: Dypkowa Sązni Jeden i poł Stay czworo; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. n. os. Dybek /: ap. dyba 'pręgierz/ SHNOB I, 83; n. dzierz.

3. Z SUFIKSEM -IZNA

Głuchowizna L-27: w tymże Polu Działy Głuchowizna; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. nazw. Głuchowski; n. dzierz.

Grudziowizna L-27: Od Rzeki tłuszcza, do Zytow Grudziowizny; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. nazw. Grudziński; n. dzierz.

Izdebizna L-27: Pole Pierwsze Izdebizna zwane; L-27: Pole drugie pod Miłkusy Krasusy Izdebizna zwane; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. nazw. Izdebski; n. dzierz.

Modrzewizna L-27: Sązni Trzy Stay pięć między Ludwikiem Krasuskim i Modrzewizną; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. nazw. Modrzewski; n. dzierz.

Płudowizna L-135: Przymiarkow w Lezie w Siedmiu Mieyzcach po Sązni Jednym i Poł z Oboch Stron Urodzonego Bartłomieia Podniezinkiego, Płudowizna zwanych; Leszczanka; n. pola; por. nazw. Płudowski; n. dzierz.

Radzińszczyzna L-135: drugie Siedlizko Radzińszczyzna zwane, Sązni Czternaście szerokości Ciągłość od Goźcińca Warszawskiego do Drgo Wzianey; Leszczanka; n. pola; por. nazw. Radziński; n. dzierz.

Szymkowizna L-118: nadto Urodzony Łaczycka Stodołę na ziedlizku Szymkowizna zwanym stojące zwoim kosztem własnego materiału ile potrzeba zię niżej będzie oprócz poszywki dodawszy, w ciągu poszeszyi zwoiey przestawić ma; Wysokiny Jakusze; n. siedliska z polem; por. im. Szymko i przym. dzierz. Szymkowy; n. dzierz.

4. NAZWY UTWORZONE OD WYRAŻEŃ PRZYIMKOWYCH

Zaiędrzeyna L-53: Trzeci Dział w mieyzcu zwanym Zaiędrzeyna Sązni trzy y poł, Zytem obziane; Wysokiny Jakusze; n. pola; por. wyr. za Jędrzejem; n. topograf.

Zakuiaszami L-125: w tymże Polu Dział drugi w Mieytcu Zakuiaszami zwanym Sąźni dwa Szerokość; Łuków; n. pola; por. n. os. Kujasz (lub n. m. Jakusze?); n. topograf.

Za Bernardyny L-115: Polu Pierwzzym za Bernardyny Sąźni trzy szerokości a Ciągłość od Drogi Krężney do Granic Jęzierzkich trzymający; Łuków; n. pola; por. nazwę bernardyni 'zakonnicy'; n. topograf.

Za Danielem L-135: Łąki za Danielem zwane w Pierwszym Mieytcu Sąźni Pięć; Leszczanka; n. łąki; por. im. Daniel; n. topograf.

5. ZESTAWIENIA

Granice Pogonowskich L-27: od Granic Pogonowskich do Graniczki roz-
długow między Pawłem Krasuskim i Mikołaiem Borkowskim; Krasusy
Zaolszynie; n. pola; por. nazw. Pogonowski; n. dzierz.

Włoka Brudzinzka L-37: leżące w Włoce Brudzinzkiej, od Drogi Wzianey
poczynaiace zię do Uwrać Pola ucinające zię; Krasuse; n. pola i łąki; por.
włóki 'pastwiska i in.' SGP VI, 137 + nazw. Brudziński; n. dzierz.

Włoka Wroniochowska L-37: Na Włoce Wroniochowskiej położone; Kra-
suse; n. pola; por. włóki 'pastwiska i in.' SGP VI, 137 + nazw. Wronio-
chowski; n. dzierz.

B. OD NAZW MIEJSCOWYCH

1. NAZWY SUFIKSALNE

Gozchorzka L-82: Gozchorzką za Złoty Polzkich trzysta daiąc darując
przedaie; Łuków; n. pola; por. n. m. Gostchorz; n. dzierz.

Jakuzzewzka L-135: Dział Czwarty od Drogi Zieloney Sąźni Trzy aż do
Drogi Ztarey, a od Drogi Ztarey sązen ieden i poł do Drogi Graniczney
Jakuzzewzkiej; Leszczanka; n. drogi; por. n. m. Jakusze; n. dzierz.

2. NAZWY = WYRAŻENIOM PRZYIMKOWYM

Pod Celiny L-90: oraz w drugim Pod Celiny Sąźni pięć szerokość, a Ciąg-
łość od Drogi Kozcielney, do Zgłow trzymający; Krasuse Gołowierzchy;
n. pola; por. n. m. Celiny; n. topograf.

Pod Pazkudy L-146: w Polu drugim pod Pazkudy w Przymiarkach ...
w Romatowych sytuowany; Paskudy; n. pola; por. n. m. Paskudy; n. to-
pograf.

Pod Wolke Konopną L-90: Siedlisko ... poczynające się od Stodoły na tymże Siedlisku ztoięcy, do Drogi zapłotniej ciągnące się – niemniej w Polu Pod Wolke Konopną Sązni Dwa i poł Szerokości; Krasuse Gołowierzchy; n. pola; por. n. m. Wólka Konopna; n. topograf.

3. ZESTAWIENIA

Droga Łącznowolska L-27: od Drogi Łącznowolskiej do Graniczki Bagnowej; Krasusy Zaolszynie; n. drogi; por. n. m. Łącznowola; n. dzierz.

Granica buialzka L-125: a ciągłość od Rzeki Krzney do Granicy buialzkiej; Łuków; n. pola; por. n. m. Bujały i nazw. Bujalski; n. dzierz.

Granica Wierzezyka L-53: w mieyzcu zwanym Kaczodólna Sązni trzy zzerokość, a Ciągłość od Granicy Wierzezykey do Rzeki Krzney; Wysokiny Jakusze; n. pola; por. n. m. Wierzejki i nazw. Wierzejski; n. dzierz.

Granice Dębowierzkie L-135: Pole Pierwsze Siedzące nazwane Sązni Dziezięć szerokości a Ciągłości od Gozcinca Warszawskiego z lazem i Łąką do Granic Dębowierzkich; Leszczanka; n. pola; por. n. m. Dębowierzchy i nazw. Dębowerski; n. dzierz.

Granice Gąziorowzkie L-146: od Drogi Zapłotniej do Garnic Gąziorowzkich; Paskudy; n. pola; por. n. m. Gąsiory i nazw. Gąsiorowski; n. dzierz.

Granice Gołowierzkie L-27: Sązni Dwa i poł Stay troie Zaolszynami od Gozcinca Łukowskiego do Granic Gołowierzkich; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. n. m. Gołowierzchy i nazw. Gołowierski; n. dzierz.

Granice Jakuzzewzkie L-135: Dział Trzeci, pod Krzewiem Sązni Dwa od Rzeki Wilczney do Granic Jakuszewzkich; Leszczanka; n. pola; por. n. m. Jakusze i nazw. Jakuszewski; n. dzierz.

Granice Jęzierzkie L-115: w Polu Pierwzzym za Bernardyny Sązni trzy szerokości a Ciągłość od Drogi Krężney do Granic Jęzierzkich trzymający; Łuków; n. pola; por. n. m. Jeziory i nazw. Jezierski; n. dzierz.

Granice Krzymoskie L-135: Dział Pierwszy Sązni Siedem od Rzeki Krzney z Łakami i Lazami do Garnic Krzymoskich Między Wielm. Jana Witkowskiego i Macieia Rudzinzkiego; Leszczanka; n. pola i łąki; por. n. m. Krzymosze i nazw. Krzymoski; n. dzierz.

Granice Łącznowolskie L-27: od Drogi Wsianey do Granic Łącznowolskich; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. n. m. Łącznowola i nazw. Łącznowolski; n. dzierz.

Granice Maciejowzkie L-47: a Ciągłość od Granic Maciejowzkich do Rzeki Krzney zwaney trzymający; Wysokiny Jakusze; n. pola; por. n. m. Maciejowice i nazw. Maciejowski; n. dzierz.

Granice Pazkudzkie L-146: a Ciągłość od Graniczki Przymiarkowej, do Granic Pazkudzkich między miedzami ziedney Ur. Jozefa Szmarzewskiego, a zdrugiey Strony Sukceszorow Adama Karwowzkiego; Paskudy; n. pola; por. n. m. Paskudy i nazw. Paskudzki; n. dzierz.

Granice Plewskie L-27: do Granic Plewskich między Woyciechem i Ludwikiem Głuchowskimi; Krasusy Zaolszynie; n. pola; por. n. m. Plewy i nazw. Plewski; n. dzierz.

Granice Skrzyszewskie L-146: od Drogi wieyzkiej do Granic Skrzyszewzkich Ciągłość trzymający; Paskudy; n. pola; por. n. m. Skrzyszewo i nazw. Skrzyszewski; n. dzierz.

Granice Swierczowzkie L-97: Sązni trzy Szerokość, a Ciągłość od Granic Swierczowzkich do Granic Szumowzkich trzymający; Karwów, n. pola; por. n. m. Szumowo i nazw. Szumowski; n. dzierz.

Granice Szaniawzkie L-97: Sązni trzy Szerokość, a Ciągłość od Granic Swierczowzkich do Granic Szumowzkich trzymający; Karwów; n. pola; por. n. m. Szaniawy i nazw. Szaniawski; n. dzierz.

Granice Wołczanskie/Granice Wolczanzkie L-27: od Granic Wołczanskich do Zembrowey Drogi; Krasusy Zaolszynie; L-79: w drugim mieyzcu zwany Stezczana Sązni Dwa szerokość a Ciągłość od Drogi Kamienczanej do Granic Wolczanzkich trzymający; Krasuse Gołowierzchy; n. pola; por. n. m. Wołczany i nazw. Wołczański; n. dzierz.

Kąt Powazki L-115: Niemniey w drugim Polu za Kamiennym Moztyem Sązni trzy Szerokość a Ciągłość od Goźcińca Warszawzkiego do Kąta Powazkiego trzymający; Łuków; n. pola; por. kąt 'otwartość między zbiegającymi się z sobą dwiema liniami; 'miejsce skryte' L II, 333 + n. m. Poważę; n. topograf.

Sciana Strzałkowzka L-135: Dział Czwarty na Klinach Sązni dwa od Łąk do Sciany Strzałkowzkiej; Leszczanka; n. góry; por. ściana + n. m. Strzałkowo i nazw. Strzałkowski; n. dzierz.

Sięciaszka Gromadzka L-82: Sięciaszką Gromadzką za Złotykh Polzkich Tyziąc Czteryzta; Łuków; n. pola; por. n. m. Sięciaszka + ap. gromadzki a. gromadzko 'od gromady, do gromady, gminy należący' L II, 126, SGP II, 128; n. dzież.

Strzyżewzka Dworzka L-82: Strzyżewzką tak Dworzka iako i Gromadzką za Złotych Polzkich Tyziąc Ozmdzieziąt; Łuków; n. pola; por. n. m. Strzyżewo i nazw. Strzyżewski + ap. dworski 'należący do domu dworem zwanego, należący do osób dwór składającego, żyjący we dworze' L I, 571; por. dworskie 'dom, pola, grunta' SGP I, 403; n. dzierz.

Strzyżewzka Gromadzka L-82: Strzyżewzką tak Dworzka iako i Gromadzką za Złotych Polzkich Tyziąc Ozmdzieziąt; Łuków; n. pola; por. n. m. Strzyżewo i nazw. Strzyżewski + ap. gromadzki a. gromadzko 'od gromady, do gromady, gminy należący' L II, 126, SGP II, 128; n. dzierz.

Zembrowa Droga L-27: od Granic Wołczanskich do Zembrowey Drogi; Krasusy Zaolszynie; n. drogi; por. n. m. Zembrów; n. dzierz.

Zębrowzka Droga L-79: a Ciągłość od Zapłotniey Drogi do Zębrowzkiey podobnież Drogi będący trzymający; Krasuse Gołowierzchy; n. drogi; por. n. m. Zembrów i nazw. Zembrowski; n. dzierz.

CHARAKTERYSTYKA JĘZYKOWA MATERIAŁU

Zebrano łącznie 117 nazw, z czego najwięcej stanowią nazw pól i ich działów, w dalszej kolejności dróg, niewiele natomiast jest nazw lasów (tylko 1) i łąk, występujących kilkakrotnie łącznie z nazwami pól. Proporcje ilościowe poszczególnych typów motywacyjnych przedstawiają się następująco: 71 nazw odapelatywnych i 46 odonimicznych (16 o motywacji antroponimicznej i 30 o motywacji toponimicznej). Około 1/3 całego zasobu ma postać liczby mnogiej. Rolę toponimizacji określań apelatywnych w nazwach terenowych przejmują końcówka *-e* (*Dwornice, Granice*) lub *-i/-y* (*Zgłowy, Krzaki*), zaś w nazwach o strukturze przyimkowej jest to zazwyczaj końcówka Msc. l. mn. *-ach* (*Na Gnojowkach, Na Klinach, Na Przeczach*), choć spotyka się formy B. l. mn. z *-y* (*Pod Gąsiorzy*) i *-any/-ny* (*Pod Brześciany/Pod Brześciny*). Taka toponimiczna funkcja liczby mnogiej i związana z nią forma mikrotoponimów jest charakterystyczna dla sąsiedniej Warmii, ma też odniesienie do panującego tam typu nazw miejscowych (por. Pospiszylowa 1985: 71). Badania nazw terenowych w innych regionach wskazują na przewagę toponimów typu singularnego (por. nt. Łesiów 1972: 47–60).

W łukowskim materiale ujawnia się charakterystyczna dla mikrotoponimów koncentracja procesów nazwotwórczych, z uwzględnieniem

motywacji topograficznej, mającej największy udział w tworzeniu omawianych jednostek, w dalszej kolejności przynależnościowej i kulturowej. Podstawy leksykalne mikrotoponimów dostarczają informacji o ukształtowaniu terenu, określają jego położenie lub kształt, informują o stosunkach społecznych i o działalności człowieka. Są to nazwy na ogół przejrzyste strukturalnie i semantycznie, w których można wydzielić nazwy topograficzne, stanowiące łącznie 66 jednostek utworzonych od różnorodnych leksemów. Daje się tu zauważyć rzeczowniki *łotko*, *bagno*, *biel*, *glina*, *kamień* z odpowiednimi sufiksami: *-owe* (*Bagnowe*), *-'ana* (*Łlotczana*, *Gliniana*, *Kamienczana*), *-na* (*Łlotna*), *-'e* (*Krzaki Łlotnie*). Charakteryzują one sposób ukształtowania terenu, jak i jego cechy naturalne, np. nawodnienie. Te i inne apelatywne terminy fizjograficzne, takie jak: *droga*, *granica*, *graniczka*, *grobla*, *struga*, są najczęściej określanym członem kompozytów, por. *Droga Wsiana*, *Zagumienna*, *Zapłotnia*, *Zielna* itp., *Graniczka Bagnowa*, *Graniczka Rozdługow*, *Nad Groblą Mikłuską*, występują też w postaci wyrażień przyimkowych, por. *Za Groblą*, *W Strudze* itp. Ten ścisły związek z zasobem wyrazów pospolitych, głównie terminów topograficznych, odpowiadających realiom terenowym, ma swoje źródło w starym nazewnictwie terenowym z obszaru Mazowsza, na co zwracają uwagę A. Wolff i E. Rzetelska-Feleszko (1982). W nazwach łukowskich, jak sugeruje z kolei M. Łesiów (1972: 34), notowane są rzeczowniki ograniczające swój zasięg tylko do jednego powiatu czy jednej gromady. Występują tu silne wpływy gwar mazowieckich, przeciwstawiające się elementom kresowym i małopolskim (Łesiów 1972: 34). W notariatach ujawnia się też znaczna liczba mian o motywacji toponimicznej, co jest charakterystyczne zarówno dla dawnej mikrotoponimii mazowieckiej, jak i dla zasobu zgromadzonego przez M. Łesiowa (1972).

Najbardziej typowe i zarazem wyróżniające się w zebranych materiale są nazwy komponowane, zarówno charakteryzujące, jak i lokalizujące, por.: *Kamienny Most*, *Zabłotnie Pole*, *Graniczka Bagnowa*. Taka struktura jest również częsta w przypadku mikrotoponimów o motywacji onimicznej, por. odmiejscowe: *Granice Szaniawskie*, *Granice Plewskie*, *Granice Pazkudzkie*, *Sciana Strzałkowska* i odosobowe: *Włoka Brudzińska*. Wśród mikrotoponimów topograficznych na uwagę zasługuje liczna grupa nazw wskazujących na położenie nazywanego obiektu względem jakiegoś innego, charakterystycznego, większego lub ważniejszego. Położenie to jest określane przez apelatywne wyrażenia przyimkowe, np.: *Na Zuzelach*, *Na Białej Glinie*, *Na Przymiarkach*, *Napastewniku*, przy czym przyimek *na*

konkuruje z *pod* (po 8 przykładów), por. *Pod Brześciany, Pod Celiny, Pod Gąsiorzy, Pod Krzewiem* i in. Jak twierdzi E. Rzetelska-Feleszko, badająca nazwy terenowe od wyrażen przyimkowych, przyimek *pod* stwarza bogate możliwości dla toponimii, gdy chodzi o nazwanie obiektu położonego w pobliżu czy poniżej tego co jest w podstawie nazwy, jak też gdy chodzi o określenie przez nazwę kierunku jego położenia (Rzetelska-Feleszko 1983: 86). Występowanie takich konstrukcji jest charakterystyczne dla wschodnich i północnych obszarów Polski (Rzetelska-Feleszko 1983: 88). W nazewnictwie dawnego powiatu łukowskiego zestaw przyimków konstytuujących nazwy terenowe jest znacznie bogatszy, spotyka się tu: *u*, por. *U Długiej Olszynki, U Zgłow Grodziowych* (2 przykłady); *za*, por. *Za Groblą, Za Wsią* (10 przykładów); *nad*, por. *Nad Groblą Miktuską* i *od*, por. *Od Graniczki do Graniczki, Od Drogi Koźcielney, Od Drogi Kamieniczanej* (3 przykłady).

Prawie o połowę mniej liczne od nazw o tworzywie apelatywnym, są nazwy o charakterze dzierżawczym. Tworzy się je w XIX wieku na badanym terenie głównie za pomocą formantu *-ski*, znacznie produktywniejszego od formantu *-owy* (choć oba formanty utworzyły po jednej nazwie w przypadku nazw odosobowych). Ekspansję struktur z *-ski* widać w formach analitycznych, w których występują jako człony przydawkowe, por. zestawienia: *Granice Plewskie, Granice Szaniawskie* itp., przy czym nie jest ona uwarunkowana czynnikami językowymi. Jak zauważa E. Breza w odniesieniu do nazw z Pomorza Gdańskiego (Breza 1978: 117), nazwy dzierżawcze na *-ski* i pochodne z konstrukcji komponowanych przechodzą do form syntetycznych²⁰. W prezentowanym materiale widać jeszcze historyczną żywotność sufiksu *-sk-* w funkcji dzierżawczej²¹, na co zwraca uwagę E. Breza w odniesieniu do XVI–XVIII-wiecznych toponimów z Pomorza Gdańskiego²². Są to również struktury topograficzne typowe dla Mazowsza, kreowane od nazw okolicznych wsi (Breza 1978: 117), co zdaniem S. Rosponda nie jest wcale takie pewne (Rospond 1969: 37). Formant *-ski* tworzy też przymiotniki odmiejscowe, które w nazewnictwie terenowym mogą informować o przynależności obiektu do

²⁰ Odbywa się to poprzez proces uniwerbizacji za pomocą różnorodnych formantów, np. *-ka, -anka, -ak, -ownia, -owo* i *-ówka*.

²¹ R. Grzegorzycowa, *Zarys słowotwórstwa polskiego. Część I: Słowotwórstwo opisowe*, Warszawa 1972, s. 140–141.

²² E. Breza, *Nazwy terenowe typu Bonikowski (Plac), Klepinowski (Dom) na Pomorzu Gdańskim (na podstawie ksiąg sądowych kościelnych XVI–XVIII wieku, Onomastica XXIII, 1978, s. 95–119.*

danej miejscowości (mają wtedy znaczenie dzierżawcze) lub o kierunku, w którym położony jest obiekt (jest to rzadziej spotykane znaczenie topograficzne – Rospond nazywa to znaczenie wtórnie topograficznym). Kolejne charakterystyczne dla badanego obszaru formacje to nazwy spadkowo-dzierżawcze z formantem *-izna*, por. *Pole po Płudowskim – Płudowizna* (łącznie 7 nazw), pochodzące wyłącznie od mian osobowych. Innych funkcji sufiksu *-izna* oprócz dzierżawczej, tj. przestrzennej i czyisto strukturalnej, w badanych toponimach nie odnotowano (por. nt. Łesiów 1972: 100).

Motywacja kulturowa ma w tym rejonie niezbyt bogatą dokumentację nazewniczą, w materiale źródłowym jest to zaledwie 5 jednostek związanych przeważnie z kulturą niematerialną, por. *Nowe Miasto, Przechcowa, Ztara, Dwornice*. O jedynej nazwie okolicznościowej, która może być rozpatrywana jako zadiektywizowana forma imiesłowu czasu przeszłego czynnego II lub forma czasownikowa – *Wybiegła*, wiemy niewiele, bowiem w materiale historycznym, o niepełnej charakterystyce tekstowej, nie mamy stosownych informacji nt. okoliczności tego zdarzenia.

Przedstawione nazwy terenowe pozwalają dostrzec niektóre procesy kształtowania się systemu mikrotoponimicznego, w postaci wyboru odpowiedniego typu derywacyjnego czy formantu. Interesujące byłoby pokazanie, jak kształtują się proporcje poszczególnych typów nazewniczych i jakie zachodziły zmiany w przestrzeni toponimicznej w przeszłości, jak i współcześnie na obszarze Wyżyny Łukowskiej, jednakże jest to niemożliwe ze względu na brak odpowiedniej bazy materiałowej. Nazwy te można jedynie porównać ze średniowiecznymi odpowiednikami z terenu Mazowsza²³, częściowo też ze współczesnymi toponimami Lubelszczyzny (powiat łukowski)²⁴. Już wcześniej sygnalizowano odniesienia do historycznych mazowieckich nazw terenowych, m.in. wspólny podstawowy trzon baz derywacyjnych, które tworzą w zebranych materiale leksemie związane ze środowiskiem geograficznym, głównie topografią terenu. Poświadczone w nazwach gwarowe cechy językowe, głównie leksykalne, por. *Steczczana, Wzdłużne, Za Grodziami, W Strudze, Pod Gąsiorzy, Na Przymiarkach*, ukazują związki południowej części Podlasia z Mazowszem i Małopolską.

²³ Por. A. Wolff, E. Rzetelska-Feleszko, *Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI wieku*, Warszawa 1982.

²⁴ Por. M. Łesiów, *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*, Lublin 1972.

CYTOWANA LITERATURA

- Abramowicz Z., Dacewicz L., (red.), *Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych: Materiały z Międzynarodowej Konferencji Onomastycznej Białystok–Supraśl 1999*, Białystok 1999.
- Biernacka M., *Wsie drobnoszlacheckie na Mazowszu i Podlasiu. Tradycje historyczne a współczesne przemiany*, Wrocław 1966.
- Breza E., *Nazwy terenowe typu Bonikowski (Plac), Klepinowski (Dom) na Pomorzu Gdańskim (na podstawie ksiąg sądowych kościerskich XVI–XVIII wieku, Onomastica XXIII, 1978, s. 95–119.*
- Cyran W., *Gwary polskie w okolicach Siedlec*, Łódź 1960.
- Czyżewski F., Gala S., *Zagadnienia pogranicza językowego na przykładzie nazwisk włodawskich*, [w:] *Systemy onomastyczne w słowiańskich gwarach mieszanych i przejściowych*, red. S. Warchoł, Lublin 1993, s. 113–136.
- Dejna K., *Terenowe nazwy śląskie*, Onomastica II, 1956, s. 103–126.
- Encyklopedia. Polskie nazwy własne*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków 1998, s. 231–259.
- Gardzińska J., *Pogranicze międzysłoweckie i etniczno-językowe na przykładzie gwar polskich w okolicach Siedlec*, „Prace Archiwalno-Konserwatorskie”, z. 11, s. 147–172, Siedlce 1999.
- Grzegorzczak R., *Zarys słowotwórstwa polskiego. Część I: Słowotwórstwo opisowe*, Warszawa 1972, s. 140–141.
- Karłowicz J., *Słownik gwar polskich*, t. I–VI, Kraków 1929; w skrócie **SGP**.
- Kornaszewski M., *Nazwy zestawione w dolnośląskiej mikrotoponimii powiatu chociębuskiego*, Poznań 1983.
- Kowalska A., *Leksykalno-słowotwórcze podziały gwar na obszarze województwa siedleckiego*, w: *Polszczyzna Mazowsza i Podlasia. Kultura języka a regionalizmy*, Łomża–Warszawa 1993, s. 65–80.
- Kowalska A., *Podziały językowe Mazowsza na tle podziałów pozajęzykowych*, Warszawa 1991.
- Kowalska A., *Typy podziałów słowotwórczych w dialektach północno-wschodniej Polski*, „Polonica”, t. VI, 1980, s. 190–199.
- Kowalska A., *Zróznicowanie słowotwórcze gwar Mazowsza i Podlasia*, t. I–II, Wrocław 1975–1979.
- Kucała M., *Nazwy terenowe z kilku wsi w powiecie myślenickim*, Onomastica V, 1959, s. 67–100.
- Linde M. S. B., *Słownik języka polskiego*, t. I–VI, Warszawa 1994; w skrócie **L**.
- Lubaś W., *Nazwy terenowe powiatów jasińskiego i krośnieńskiego*, cz. I–II, Onomastica, s. 195–236; Onomastica 9, s. 123–163.
- Lesiów M., *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*, Lublin 1972.
- Mrózek R., *System mikrotoponimiczny Śląska Cieszyńskiego XVIII wieku*, Katowice 1990.

- Nitsch K., *Wybór polskich tekstów gwarowych*, Warszawa 1960.
- Nowowiejski B., *Z metodologii badań pogranicza językowego północno-wschodnio-polskiego*, [w:] *Słowiańskie pogranicza językowe*, red. K. Handke, Warszawa 1992, s. 103–108.
- Pospizyłowa A., *Nazwy terenowe łądowe z XVI i XVII w. w księgach rachunkowych komornictwa olsztyńskiego*, *Slavia Occidentalis* 42, s. 61–74.
- Rospond S., *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*, Wrocław 1957.
- Rospond S., *Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -sk-*, *Prace Onomastyczne* 11, Wrocław–Warszawa–Kraków 1969.
- Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1984.
- Rzetelska-Feleszko E., *Nazwy terenowe od wyrażen przyimkowych. Nazwy polskie*, *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 21, s. 85–101.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i Litwy i innych krajów słowiańskich*, red. B. Chlebowski, F. Sulimierski, W. Walewski, Warszawa 1895.
- Smoleński W., *Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej*, Kraków 1908, s. 128.
- Wolff A., Rzetelska-Feleszko E., *Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI wieku*, Warszawa 1982.

MICROTOPONYMS FROM THE AREA OF ŁUKÓW IN THE 19TH-CENTURY NOTARIAL ACTS

Summary

The subjects of the article is to analyze the motivational-semantic field names from the 19th-century notarial acts from the area of Łuków. There are 117 units, so called land, semantically and structurally varied, with the exception of the names of waterways that are not represented in the material. The way of description these microtoponyms in documents leaves no doubt that it is a *nomen proprium*, which is connected with locating and characterizing functions, serving as landmark in the definition of the borders of fields, meadows, departments of succession, forests.

In the material from Łuków is revealed characteristic concentration of the process of formed names, including topographic motivation, having the largest share in the creation of these units, followed by possession and cultural. Lexical basics of microtoponyms provide information about the terrain, determine its relative position or shape of social relations and human activities. These names are generally structurally and semantically transparent with reference to the historical names of Mazovia.